

Hoe organiseer je een uitstap met gezinnen in een natuurgebied?

Een praktische leidraad

In Vlaanderen zijn nog mooie stukken natuurgebied (hei, bos, park). Het zijn prachtige plaatsen waar educatie, onderzoek en recreatie gebeuren, waar mensen volop kunnen genieten van de aantrekkelijke natuur. Op stap in een natuurgebied met gezinnen is best wel leuk als iedereen kan genieten. Meestal willen de volwassenen stappen, maar de kinderen willen anders actief zijn. Een wekkertocht combineert stap- en ontdekmomenten met lichtverteerbare opdrachten voor het hele gezin. Voor elk wat wils dus.

Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap
Afdeling Algemeen Milieu- en Natuurbeleid
NME voor Volwassenen

Door wie?

Deze tocht is gebaseerd op een wandeling uitgewerkt in het Natuureducatief centrum De Vroente, Kalmthout.

Waarover gaat het?

Wekkertochten zijn zeer eenvoudig. De begeleider van de groep neemt op tocht een wekker mee. Hiervoor is elk model dat voldoende lawaai maakt probleemloos te gebruiken. Een eenvoudige keukentimer is ook goed te gebruiken en nauwkeurig in te stellen. Keukenklokjes heb je tegenwoordig in leuke vormen als een ei, een paprika of een citroen...stuk voor stuk leuke uitvoeringen die je introductiepraatje ludiek kunnen ondersteunen (zie verder). Buiten de wekker voorziet de begeleider een voorraadje, voorlopig geheime, opdrachten. Elke opdracht steekt in een omslag. Wanneer tijdens de excursie de wekker rinkelt, moet de groep eerst een omslag kiezen en de bijhorende opdracht uitvoeren. De uitdaging van de opdrachten bestaat er voor een grootstuk in dat je vooraf niet weet welke opdracht waar moet worden uitgevoerd. Wie elke opdrachtomslag voorziet van een cryptische omschrijving, bouwt een 2de ludiek spanningsmoment in. Al kan dit kiezen a.h.v. omschrijvingen behoorlijk wat tijd 'vreten'. Eens de opdracht tot een goed einde gebracht, gaat de tocht gewoon verder.

Troeven

- ✓ Het is een gezinsactiviteit.
- ✓ Je bent op een ontspannende en creatieve manier bezig met natuur.
- ✓ Je bent in de natuur en geniet van het landschap, de dieren en de planten.

Praktisch

Deze tocht is een halve dag activiteit (ongeveer 3 uur).

De grootte van de groep kan tot 25 personen.

Zijn er meer deelnemers dan splits je de groep op.

Al het materiaal dat je nodig hebt, vind je bij deze fiche of er wordt naar verwezen waar je het kan kopen of lenen.

Hoe pak je het aan?

De voorbereiding in 4 stappen

1. Leg een datum vast

Deze activiteit kan je het hele jaar door organiseren.
In elk seizoen is er zeker iets te beleven.

2. Bereid de activiteit voor met een werkgroepje

- Zoek een gebied en ga zelf kijken of het geschikt is voor de wandeling.
- Zoek vrijwilligers die de wandeling mee willen voorbereiden en begeleiden.
Een begeleider moet enthousiast voor de groep staan, inhoudelijk en praktisch voorbereid zijn en zorgen voor de nodige animo.
- Voor de voorbereiding en begeleiding van de activiteit kan beroep gedaan worden op een natuurgids en dit vooral in functie van achtergrondkennis en materiaal.
- materiaal:
 - CD-tjes: één exemplaar per deelnemer kopiëren en uitknippen (zie bijlage nr.).
 - potloden (voor elke deelnemer 1)
 - kookwekkertje
 - kaartjes met dieren (zie bijlage nr.)
 - blinddoeken
 - wit laken
 - loepenpotjes (kan je kopen bij een natuurvereniging of out-door winkel.
In heel wat natuureducatieve centra zijn er gezinsrugzakjes met loepenpotjes te huur)
 - zoekkaarten bodemdieren (kostprijs € 1.50 te bestellen bij Magda D'Hondt van de Cel NME&I - 02-553 80 93 of via de webstek: www.milieueducatie.be waar je ook algemene info kan bekomen)

- schoendoos, omgebouwd tot voeldoos
- puzzels (zie bijlage nr.)
- topografische kaart van de streek en/of luchtfoto's
- vlaggetjes en diersporengids
- toegangskaartjes
- kompassen

3. Promotie

Een activiteit moet kenbaar gemaakt worden. Je kan uitnodigingen versturen met de post, de mail of een aankondiging plaatsen in het ledenblad of het gemeentelijk infoblad. Zorg zeker dat de datum, het begin en het einde van de activiteit vermeld staan.
Deze wandeling kan je best voorstellen als een doe-tocht voor het hele gezin.
Vergeet ook niet te vermelden dat stevige schoenen en aangepaste kledij (volgens het weer) belangrijk zijn.
Wie een verrekijker heeft, mag die zeker meebrengen.

4. Bus, fiets of auto?

Zorg dat de afspraakplaats voor iedereen heel duidelijk is.
Als het natuurgebied in de buurt ligt kan je de fiets promoten.
Is het niet op fietsafstand te bereiken dan kan busvervoer of carpooling een oplossing bieden.

Hoe pak je het aan?

Zorg dat je zelf op tijd bent en maak afspraken in verband met vervoer (fiets, bus, carpooling).

Vertrek zo stipt mogelijk maar zorg dat alle deelnemers ter plaatse zijn. Zorg voor een passende inleiding.

Om het geheel wat concreter te maken, vind je hieronder een mogelijk introductiepraatje en enkele opdrachten die hun deugdelijkheid al bewezen hebben:

- ✓ Welkom en voorstelling van jezelf...
- ✓ Het wordt een hele tocht...Wanneer terug...even checken van de kleding (schoeisel, e.d.). Toch maar even vermelden dat je als begeleider al gaan voorverkennen bent...dat je al 'hard' gewerkt hebt...en dat je zelf de tocht nog gaat begeleiden...ook weer werken...eigenlijk niet eerlijk...
- ✓ Eigenlijk vind je dat de groep ook een inspanning moet doen, ook mag werken...
- ✓ "Oei, werken op een vrije dag...dat is misschien een zure citroen, maar we houden het plezierig. We hebben daar het volgende op gevonden en je haalt het keukentimertje in de vorm van een citroen boven. Dit is jullie zure citroen...als dit wekkertje van zich laat horen, dan is het aan jullie, dan moeten jullie een opdracht uitvoeren...O.K.? Dat is dan afgesproken..."

De timing

De tocht start. De begeleider stelt wel even zijn 'citraen' (timer) in en laat deze in zijn jaszak verdwijnen. Al na enkele minuten is het merendeel van de groep de keukenwekker vergeten...tot deze rinkelt... De groep verzamelt rond de begeleider en kiest een opdracht en voert ze uit. De tocht gaat niet verder voor de begeleider tevreden is met de uitvoering.

Mogelijke opdrachten:

1. Toegangskaartje

Materiaal: een kaartje met daarop een stukje dubbelzijdige kleefband

- ✓ Om het gebied te betreden moeten we een toegangskaartje hebben. Versier het kaartje met gevonden materiaal. Maak er een mooi schilderijtje van. We plukken niets. De schilderijtjes krijgen ook een zelfbedachte naam.

2. Voeldoos

Materiaal: schoendoos waarin 2 gaten zijn gesneden

- ✓ Kinderen zoeken op de grond verschillende losliggende dingetjes. Ouders mogen niet kijken. Alle spulletjes worden in een voeldoos gestopt.
- ✓ Ouders mogen voelen en raden wat het is. Leuk detail: zorg dat je voeldoos een groot venster heeft zodat de kinderen kunnen zien wat de mama of papa op dat moment vast neemt.

3. Beestig moeilijk

Materiaal: verschillende puzzels van dieren die in het gebied voorkomen.

- ✓ Verdeel in verschillende groepen (per gezin?). Elke groep krijgt een puzzel van een dier dat in het gebied voorkomt.
- ✓ Elke groep maakt zijn puzzel in het geheim...spreekt onderling af hoe ze dat dier straks voor de anderen gaan uitbeelden...iedereen van het groepje moet iets doen.
- ✓ De andere groepen raden.

4. Bladdomino

Materiaal: eventueel enkele stokjes met een vlag eraan.

- ✓ Elk groepje moet op zoek gaan naar 3 of 4 verschillende bladeren...
- ✓ We starten de bladdomino met 1 blad op de grond.
- ✓ Iemand van een andere groep mag er een ander blad naast leggen, maar moet wel iets zeggen wat ze allebei gemeen hebben (zelfde bladrand, groen, een steeltje...)
- ✓ Zijn we akkoord, dan kan het derde blad gelegd worden...ga weer op zoek naar een gemeenschappelijk kenmerk...

Om de moeilijkheidsgraad te verhogen, kun je ook vragen naar twee gemeenschappelijke kenmerken, en iets dat duidelijk anders is. Natuurlijk mag je geen 2 keer dezelfde gelijkenis of een eerder aangeduid verschil opnieuw gebruiken.

variant:

- ✓ losliggende voorwerpen i.p.v. bladeren zoeken.
- ✓ bij de domino op zoek gaan naar een verband.

5. Waar zijn we?

Materiaal: topografische kaarten, kompassen, luchtfoto's.

- ✓ Op luchtfoto's, kaarten,...aanduiden waar we zijn. Er wordt ook een kompas bij de kaarten geleverd.

6. Diersporen zoeken

Materiaal: stokjes met vlag, diersporengids.

- ✓ Sporen zoeken en met een vlaggetje markeren...met de sporengids op zoek naar de naam van het dier dat voor dit spoor zorgde.

7. Mini-cd

Materiaal: CD-doosje met per deelnemer een papieren CD-tje, voor elke een potlood

- ✓ Iedere persoon krijgt van de begeleider een CD-tje en een potlood. De deelnemers gaan ergens zitten en maken het stil.
- ✓ Gedurende 1 minuut kan ieder op de CD met potlood tekenen of schrijven welke geluiden hij hoort. Komt het geluid van ver, dan teken of schrijf je dit aan de buitenrand. Is het geluid vlakbij, dan teken je dit tegen het midden aan. Houd ook rekening met de richting...Tip: je kunt met een pijl ook de plaats van de zon aanduiden, dit vergemakkelijkt achteraf de vergelijking met de andere deelnemers...(wie hoorde wat en in welke richting)
- ✓ Verzamel in een kring. Je kan de CD "terug laten afspelen". Vergelijk wat we gehoord hebben aan de hand van de CD's. Storende - niet storende geluiden, natuurlijke - niet natuurlijke geluiden, ...

10. Zoek je partner

Materiaal: kaartjes met dieren die in het gebied voorkomen

- ✓ Je krijgt elk een kaartje met de afbeelding van ofwel
 - een kikker
 - een uil
 - een schaap
 - een specht
- ✓ Laat je kaartje niet aan de anderen zien.
- ✓ Oefen eerst de geluiden van deze dieren.
- ✓ Door het juiste geluid te maken, vorm je groepjes.
- ✓ Controleer door de kaartjes aan elkaar te tonen.

8. Herken je boom

Materiaal: blinddoeken

- ✓ Spel per 2. Persoon 1 wordt geblinddoekt. Persoon 2 leidt nummer 1 naar een 'speciale' boom. Die moet zo goed mogelijk die boom betasten. Nummer 2 leidt die nu weg van de boom en verwijdt de blinddoek. Nummer 1 moet nu proberen de juiste boom terug te vinden. Daarna keren we de rollen om.

11. Uitbeeldspel

Materiaal: geen

- ✓ Iedereen zoekt een takje.
- ✓ Eenmaal terug in de kring maak je om beurt met het takje een bepaalde beweging. De anderen raden welk voorwerp het takje geworden was. bv. vork, tandenborstel, naald...

9. Beestjes?

Materiaal: een wit laken, loopenpotjes, zoekkaarten voor bodemdiertjes

- ✓ We leggen een laken onder een boom, schudden er aan en gaan op zoek naar diertjes die op het laken zijn gevallen. De diertjes stoppen we in een loopenpotje. Met de zoekkaart proberen we de diertjes op naam te brengen.
- ✓ Daarna geven we de diertjes hun vrijheid terug.

12. Takje achter de rug

Materiaal: geen

- ✓ Zoek een takje dat bij je past en betast het goed.
- ✓ Al de takjes worden op een stapeltje gelegd.
- ✓ De deelnemers gaan op een rij staan zonder dat ze het stapeltje zien en houden de handen achter de rug.
- ✓ De spelleider geeft nu een takje door aan de spelers.
- ✓ De spelers betasten het takje.
- ✓ Als de speler denkt dat het zijn of haar hun takje is, mag hij een stap naar voor zetten en kijken. Is het OK dan mag de speler blijven staan, is het niet correct, dan moet hij terug in de rij staan en het takje verder door geven.
- ✓ Kan iedereen zijn takje herkennen door het te betasten?

De bijlagen

Bijlage 1: De opdrachten om in de enveloppen te steken

Je zoekt per twee een blad.
Bekijk je blad goed en probeer al enkele kenmerken te ontdekken. We maken een bladdomino.

Zoek uit waar we zijn?
Gebruik al het materiaal dat je krijgt.

Neem per 4 een vlaggetje en ga op zoek naar een duidelijk dierspoor. Zoek op in het boekje van welk dier het spoor is.

Maak in je groepje de puzzel. Het dier dat tevoorschijn komt ga je uitbeelden als alle groepjes klaar zijn.
Let wel, alle groepsleden moeten hieraan deelnemen.

We maken een mini-cd

Iedereen krijgt een cd en een potlood. Ga op een plaats zitten uit de buurt van de anderen. We maken het stil.
Teken of schrijf op de cd welke geluiden je hoort. Komt het geluid van ver, dan teken je dat aan de buitenrand. Is het geluid vlakbij dan teken je dat bij het midden. Houd ook rekening met de richting.

We leggen een laken onder een boom, we schudden aan de takken en gaan op zoek naar de diertjes. Met de zoekkaart proberen we de diertjes op naam te brengen.

Herken je boom

Spel per 2

Eén persoon wordt geblinddoekt. De ander leidt je naar een boom. De geblinddoekte probeert zo goed mogelijk aan de boom te voelen. Een beetje verder wordt de blinddoek verwijderd. Probeer je boom te herkennen

Iedereen zoekt een takje. Kom terug in de kring.
(uitbeeldspel)

Zoek je partner

Je krijgt elk een kaartje met de afbeelding van ofwel

- een kikker
- een uil
- een schaap
- een specht

Laat je kaartje niet aan de anderen zien.

Een "natuurschilderijtje" als toegangskaartje maken

Takje achter de rug doorgeven

Zoek een speciaal takje dat bij je past. Voel er goed aan.
Al de takjes gaan op een stapeltje.

Iedereen staat op een rij. Al de takjes worden achter de rug doorgegeven. Als je jouw takje voelt, mag je een stap naar voor zetten en kijken. Is het OK blijf dan staan. Zo niet, ga terug in de rij en geef het takje verder door.

Bijlage 2:
Kaartjes voor geluidenspel

Bijlage 4: Foto's om de puzzels te maken

Bijlage 5:

Webstek met kaarten natuurgebieden in Vlaanderen

www.gisvlaanderen.be

www.natuurpunt.be

Bijlage 6:

Info over natuurspelen

Op deze websites staan heel wat soorten spelen.
Heel wat van die spelen zijn onmiddellijk of mits enige
aanpassing, best bruikbaar voor een wekkertocht.

www.hieris.info/over/spellen/natuur.html

www.vvksm.be

www.chiro.be

www.jeugdwerknet.be

www.ksj.org/nationaal

www.fos.be

www.jeugdwerknet.be

www.scoutnet.nlwww.jengaalst.be/sportenspel/filter.asp

<http://users.pandora.be/fennexpres>

www.scoutquest.com/nsindex.htm

Bijlage 7: Boeken en brochures

Earthwalks

Aardewandelingen voor een zintuiglijke ontmoeting met de natuur.

Deze fiches met activiteiten laten de deelnemers op een andere manier kijken naar de natuur.

De nadruk ligt op doen en ervaringen delen.

Het instituut voor Earth Education Nederlandse afdeling

p/a IVN, Postbus 20123, 1000 HC Amsterdam

www.ivn.nl

Kiekebos

Handboek voor bosvriendelijk spelen

VU: Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap

Afdeling Jeugd en Sport

Markiesstraat 1 1000 Brussel

www.wvc.vlaanderen.be/jeugd

Wie zijn wij?

Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap
Afdeling Algemeen Milieu- en Natuurbeleid (Aminabel),
Cel Natuur- en Milieueducatie en -informatie (NME&I)

Wat doen wij?

Deze fiches bieden volwassenenorganisaties zowel kant en klare activiteiten als inspirerende ideeën om hun leden een grotere natuur-en milieureflex bij te brengen. De cel NME&I werkt hiervoor samen met met natuur- en milieuorganisaties én sociaal-culturele volwassenenorganisaties.

"Niet voor groentjes" (NME voor volwassenen)

Muriel Geldhof
Koning Albert II laan 20, bus 8
1000 Brussel
tel. 02 553 80 70
fax 02 553 80 25
muriel.geldhof@lin.vlaanderen.be
www.milieueducatie.be/volwassenen

Natuureducatief centrum "De Vroente"

Putsesteenweg 129
2920 Kalmthout
tel. 03 620 18 30
fax. 03 620 18 35
devroente@lin.vlaanderen.be
www.devroente.be

Natuur- en milieueducatief centrum "De Helix"

Hoogvorst 2
9506 Grimminge
tel. 054 31 79 50
fax. 054 31 79 88
dehelix@vlaanderen.be
www.dehelix.be